

Basisoptie Kunst en creatie
1ste graad A-stroom
I-KuCr-a

BRUSSEL

D/2019/13.758/029

Versie januari 2022

1 Algemene inleiding

De start van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. De nieuwe leerplannen secundair onderwijs ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool en gaan uit van de professionaliteit van de leraar en het eigenaarschap van de school en het lerarenteam.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

De nieuwe leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialoogschool en laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lesuren ...).

De nieuwe leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van de leerplannen.

De nieuwe leerplannen faciliteren de **getrapte studiekeuze** en laten de school toe om de observerende en oriënterende functie van de eerste graad te versterken. Sober en helder geformuleerde leerplandoelen geven aan wat als basis geldt voor alle leerlingen. Daarnaast ondersteunt een beperkt aantal verdiepende doelen het observeren en oriënteren van leerlingen naar een bepaalde finaliteit in de tweede graad. Suggesties tot verbreding in de wenken faciliteren het observeren en oriënteren naar een bepaald domein of een specifieke studierichting in de tweede graad.

De nieuwe leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden pedagogisch-didactisch voldoende ruimte voor een eigen aanpak van de leraar, het lerarenteam of de school.

De nieuwe leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming van de eerste graad. Leerplannen zorgen voor een samenhangend fundament van vorming voor alle leerlingen. Ze vertrekken vanuit een gemeenschappelijk referentiekader en hanteren een gelijkgerichte terminologie met respect voor de eigenheid van elk vak. De samenhang in de eerste graad betreft zowel de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) als de horizontale samenhang die geldt tussen het geheel van de vakken van de A-stroom of de B-stroom, maar ook tussen specifieke vakken van de A- en de B-stroom. Waar relevant geven de leerplannen expliciet aan voor welke doelen van andere leerplannen in de school verdere afstemming mogelijk is. Op die manier faciliteren en stimuleren de leerplannen leraren om over de vakken heen samen te werken en van elkaar te leren, leraren algemene vorming (incl. godsdienstleraren) en leraren basisopties. Een verwijzing van de ene vakleraar naar de lessen van een collega laat de leerlingen niet alleen aanvoelen dat de verschillende vakken onderling samenhangen en dat ze over dezelfde werkelijkheid gaan, maar versterkt ook de mogelijkheden tot transfer.

In wat volgt gaan we dieper in op een aantal uitgangspunten.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel voorgesteld wordt. We 'lezen' de cirkel van buiten naar binnen.

- Een lerarenteam werkt in een katholieke dialogeschool die onderwijs verstrekt vanuit een **specifieke traditie**. Vanuit het eigen pedagogisch project kiezen leraren voor wat voor hen en hun school goed onderwijs is.
- Ze wijzen leerlingen daarbij de weg en gebruiken daarvoor **wegwijzers**. Die zijn een inspiratiebron voor hen en hun collega's en zorgen voor een Bijbelse 'drive' in hun onderwijs.
- De kwetsbaarheid van leerlingen ernstig nemen betekent dat elke leerling **beloftevol** is en alle leerkansen verdient. Die leerling is **uniek als persoon** maar ook **verbonden** met de klas, de leraar, de school en de bredere samenleving.

Scholen zijn daarbij **gastvrije plaatsen** waar leerlingen en leraren elkaar ontmoeten in diverse contexten. De leraar vormt zijn leerlingen vanuit een **genereuze** attitude, hij geeft om zijn leerlingen en hij houdt van zijn vak. Hij durft af en toe de gebaande paden verlaten en stimuleert de **verbeelding en creativiteit** van leerlingen. Zo zaait hij door zijn onderwijs de kiemen van een hoopvolle, **meer duurzame en meer rechtvaardige wereld**.

- Leraren vormen leerlingen door middel van inhouden van vorming, die we groeperen in **vormingscomponenten**: levensbeschouwelijke vorming, culturele vorming, economische vorming, lichamelijke vorming, maatschappelijke vorming, natuurwetenschappelijke en technische vorming, sociale vorming, talige vorming en wiskundige vorming. De aaneengesloten cirkel van vormingscomponenten wijst erop dat vorming een geheel is en zich niet in schijfjes laat verdelen. Je kan onmogelijk over culturele vorming spreken zonder met taal bezig te zijn; je kan niet beweren dat wetenschap en techniek geen band hebben met economie, wiskunde of geschiedenis. Dwarsverbanden doorheen de vakken zijn daarbij belangrijk. De vormingscirkel vormt dan ook een dynamisch geheel van elkaar voortdurend beïnvloedende en versterkende componenten.
- Een leraar vormt leerlingen als **individuele leraar** maar werkt ook binnen **lerarenteams** en binnen een **beleid van de school**. De gemeenschappelijke leerplannen (Gemeenschappelijk funderend leerplan en Gemeenschappelijk leerplan ICT) helpen daartoe. Ze worden gestuurd door keuzes die een school (schoolbestuur, beleidsteam, lerarenteam) maakt. Het Gemeenschappelijk funderend leerplan zorgt voor het fundament van heel de vorming dat gerealiseerd wordt in vakken, in projecten, in schoolbrede initiatieven of in een specifieke schoolcultuur.
- De uiteindelijke bedoeling is om **alle leerlingen** kwaliteitsvol te vormen. Die leerlingen zijn dan ook het hart van de vormingscirkel, zij zijn het op wie we inzetten. Zij dragen onze hoop mee: de nieuwe generatie die een meer duurzame en meer rechtvaardige wereld zal creëren.

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen

De vrijheid die de leraar krijgt om met het leerplan te werken vraagt van hem een grote professionaliteit. Professionaliteit vergt meesterschap. De leraar is dus een meester in zijn vak; hij beheerst de inhouden die hij onderwijst. Een diep gevoel van verantwoordelijkheid en de overtuiging dat elke leerling het recht heeft om op een goede manier gevormd te worden, liggen aan de basis van zijn professioneel bezig zijn.

Vorming is voor die leraar nooit te herleiden tot een cognitieve overdracht van inhouden. Vorming is iets wat hem in die mate beroert dat hij voor iedere leerling de juiste woorden en gebaren zoekt om de wereld

te ontsluiten. Hij wil de leerling tot bij de wereld brengen. De leraar introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt en hij probeert hen ook vriend van die wereld te laten worden. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen gegrepen kunnen worden door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.

We hebben de leerplandoelen noch chronologisch noch hiërarchisch geordend. Vanuit het pedagogisch project van de school, vanuit zijn passie, expertise en creativiteit, in functie (van de beginsituatie) van de klasgroep kan de leraar eigen accenten leggen en differentiëren. Hij kan kiezen welke leerplandoelen hij op welke manier samenneemt bij het uitwerken van lessen, thema's of projecten.

In het leerplan leggen we geen didactische werkvormen vast. We bepalen geen minimum aantal lessen voor een bepaald item of een bepaalde rubriek. Dat betekent dat leraren(teams) alle vrijheid hebben om langere leerlijnen op te bouwen en in te zetten op de spiraalsgewijze aanpak van bepaalde leerplandoelen. Leraren bepalen zelf welke contexten ze laten spelen en welke methodieken ze hanteren.

1.4 Verbreding en verdieping in een observerende en oriënterende eerste graad

In aanvulling op de leerplandoelen die gelden voor alle leerlingen, bevatten nagenoeg alle leerplannen mogelijkheden om te verbreden en te verdiepen.

Verbreding geeft de leerling een duidelijker inzicht in zijn interesses met het oog op de keuze voor een domein en een studierichting in de tweede graad. Ze verruimen a.h.w. zijn horizon. Mogelijkheden tot verbreding zijn opgenomen bij de pedagogisch-didactische wenken, zowel in de leerplannen van de algemene vorming als in de basisopties.

Verdiepingsdoelen geven de leerling een duidelijker inzicht in zijn abstractievermogen met het oog op de keuze voor een finaliteit in de tweede graad. Verdieping speelt zich globaal genomen af op drie assen die – al dan niet in combinatie – een aanduiding kunnen zijn voor de moeilijkheidsgraad van een leerplandoel:

- cognitief: van concreet naar abstraherend/conceptueel;
- inhoudelijk: van eenvoudig naar complex;
- autonomie: van sterk begeleid naar zelfstandig.

In de leerplannen hebben we vooral cognitieve verdiepingsdoelen opgenomen als afzonderlijke leerplandoelen. In de wenken doen we suggesties voor verdieping op de as van complexiteit en autonomie. Verdieping kan ook gepaard gaan met verbreding, m.n. het toepassen van kennis in andere contexten (transfer).

In de leerplannen van de B-stroom zijn de verdiepingsdoelen afgestemd op de basisleerplandoelen van de A-stroom. Zo faciliteren we diverse schakelmogelijkheden voor intrinsiek cognitief sterke leerlingen die om een of andere reden in de B-stroom zitten.

Verbreding en verdieping kunnen één element vormen voor het advies van de delibererende klassenraad op het einde van de eerste graad voor de keuze voor een bepaalde finaliteit en voor een bepaald studiedomein in de tweede graad.

De leraar, het lerarenteam, de school hebben de keuze om al dan niet met verbreding en verdieping in het leerplan aan de slag te gaan of eigen doelen toe te voegen. De leraar ontwerpt zijn lessen op zo'n manier dat ze aansluiten bij de voorkennis van alle leerlingen. Zo spreken we alle leerlingen op hun capaciteiten aan.

1.5 Opbouw van de leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur: algemene inleiding, situering, pedagogisch-didactische duiding, leerplandoelen, basisuitrusting, concordantie. Alle onderdelen van het leerplan maken inherent deel uit van het leerplan. Schoolbesturen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen die de leerplannen gebruiken, verbinden zich tot de realisatie van het gehele leerplan.

In de **algemene inleiding** belichten we het leerplanconcept en gaan we o.m. dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot verbreding en verdieping in een observerende en oriënterende eerste graad.

In de **situering** beschrijven we - waar relevant - de beginsituatie, de samenhang in de eerste graad en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen de inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw, de aandachtspunten met o.m. de nieuwe accenten van het leerplan aan bod.

De **leerplandoelen** zijn sober en helder geformuleerd waarbij het leerplandoel als geheel het verwachte niveau van realisatie en beheersing aangeeft. Waar relevant voegen we bij de leerplandoelen een opsomming of een afbakening (★) toe die duidelijk aangeeft wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook de pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel.

Alle **leerplandoelen** zijn te bereiken, met uitzondering van attitudes. Leerplandoelen die een **attitude** zijn en dus na te streven, duiden we aan met een sterretje (*).

We tonen de **samenhang** met andere leerplannen in de eerste graad. Zo geven we het overleg in lerarenteams alle kansen. Waar zinvol reiken we mogelijkheden aan tot verdieping (⚡).

Ten slotte geven we een aantal zinvolle of inspirerende **wenken** (✓). Het betreft voornamelijk een noodzakelijke toelichting bij leerplandoelen of specifieke begrippen, suggesties voor een mogelijke didactische aanpak of een afbakening van de leerstof.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting vereist is om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

In de **concordantie** geven we aan welke leerplandoelen gerelateerd zijn aan bepaalde eindtermen (voor de leerplannen van de algemene vorming) en aan bepaalde doelen van het curriculumdossier (voor de leerplannen van de basisoptie).

1.6 Basisgeletterdheid

Voor de eerste graad zijn er doelen bepaald die elke individuele leerling moet bereiken op het einde van die graad. Het gaat om basisgeletterdheid die het mogelijk maakt om te kunnen participeren in de maatschappij op het einde van de eerste graad. De nadruk ligt op het verwerven, verwerken en gericht gebruiken van informatie. Dat impliceert het kunnen omgaan met taal, cijfers en grafische gegevens en daarbij gebruik kunnen maken van ICT. Daarnaast wordt bij de basisgeletterdheid voor de eerste graad ook ingezet op financieel-economische zelfredzaamheid.

In alle leerplannen staat de vorming van de leerling centraal. Elke leerling heeft immers recht op een brede en ambitieuze vorming. Doorheen de verschillende vakken komt de leerling in aanraking met een rijkdom aan culturele en wetenschappelijke bronnen. Scholen die inzetten op die brede en ambitieuze vorming, maken sowieso werk van de – in scope eerder beperkte doelen van de – basisgeletterdheid zoals die maatschappelijk is vastgelegd.

Toch kan een school in de loop van de eerste graad de keuze maken om meer in te zetten op doelen van de basisgeletterdheid. Dat zal vooral het geval zijn voor sommige leerlingen van de B-stroom. Voor de afbakening van de doelen basisgeletterdheid zijn de doelen van de algemene vorming voor de B-stroom overigens het ijkpunt geweest.

De begeleidende klassenraad kan in de loop van het eerste of het tweede leerjaar A/B bij een leerling vaststellen dat het bijzonder moeilijk zal worden om de doelen van de algemene vorming op het einde van de eerste graad op voldoende wijze te behalen. Op dat moment kan het zinvol zijn om na te gaan of het bereiken van doelen basisgeletterdheid in het gedrang komt en in dat geval iets gericht in te zetten op sommige doelen van die basisgeletterdheid.

De doelen van de basisgeletterdheid zijn onderliggend aan leerplandoelen van de algemene vorming. Ze worden aangeduid met “BG” in het Gemeenschappelijk funderend leerplan, het Gemeenschappelijk leerplan ICT en de vakleerplannen Maatschappelijke vorming, Mens & samenleving, Nederlands A- en B-stroom en Wiskunde A- en B-stroom. We vermelden bij de relevante leerplandoelen de doelen basisgeletterdheid en bakenen ze waar nodig verder af.

1.7 Tot slot

De nieuwe leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze vormen een kwaliteitskader dat inzet op een eigen visie en een identiteitskader dat de unieke identiteit van een school in de diverse samenleving versterkt en ondersteunt. Zo garanderen we binnen het kader dat door de Vlaamse regering werd vastgelegd voldoende vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen schoolcontext. We versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming van leerlingen gestalte geven. We creëren ook ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden – via pedagogische vakbegeleiding – ondersteuning waar nodig.

2 Situering

2.1 Samenhang in de eerste graad

Dit leerplan heeft een sterke samenhang met de leerplannen Artistieke vorming, Beeld en Muziek van de algemene vorming. Verschillende aspecten van creatie en artistieke, kunstzinnige vorming komen aan bod. Kunst en creatie biedt leerlingen mogelijkheden om hun artistieke competenties (verder) te ontplooiën en hun creativiteit (verder) te ontwikkelen. Ze leren zich in allerlei expressievormen uiten en gaan met nieuwe vaardigheden en technieken aan de slag.

Er is een sterke samenhang tussen de basisopties Kunst en creatie van A- en B-stroom. Ze vertrekken van dezelfde krachtlijnen en hebben dezelfde indeling. Binnen de A-stroom komt het onderzoekende sterker aan bod en kan het accent ook op analyse liggen. De B-stroom vertrekt meer vanuit een exploratieve, onderzoekende houding.

2.2 Beginsituatie

Heel wat leerplandoelen binnen een basisoptie sluiten aan bij en bouwen verder op leerplandoelen van de algemene vorming. Aangezien leerplannen van de algemene vorming gelden voor een graad is er in de leerplannen geen strikte leerstofafbakening per leerjaar. De beginsituatie vanuit verschillende leerplannen van de basisopties kan dus alleen met het nodige voorbehoud geschetst worden.

In de eerste graad komen in de algemene vorming verschillende aspecten van kunst en creatie aan bod. Ook buiten het onderwijs komt de leerling in contact met creatieve, artistieke en kunstzinnige aspecten. In die zin is de beginsituatie van elke leerling verschillend en kunnen de artistieke en creatieve competenties van de leerlingen erg divers zijn. Het thuismilieu, de vriendenkring, de media ... hebben ook een invloed op de voorkennis, de ervaring en de beleving van de leerling.

2.3 Plaats in de lessentabel

De basisoptie Kunst en creatie beslaat 5 lessen. Dit leerplan kan gerealiseerd worden in 4 lessen waardoor er voldoende ruimte is voor school en leraren om eigen accenten te leggen.

3 Pedagogisch-didactische duiding

3.1 Kunst en creatie en het vormingsconcept

Het leerplan is ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialogeschool. In dit leerplan ligt de nadruk op de culturele vorming, maar ook talige en lichamelijke vorming komen aan bod. De wegwijzers verbeelding en uniciteit in verbondenheid kleuren het leerplan. Vanuit die vormingscomponenten en wegwijzers zijn de krachtlijnen van het leerplan ontstaan.

3.2 Krachtlijnen van het leerplan

Met een nieuwsgierige betrokkenheid met kunst en cultuur omgaan

Leerlingen gaan met een open blik, open-minded om met kunst- en cultuuruitingen. Met al hun zintuigen treden ze die tegemoet. Ze gaan die onbevooroordeeld waarnemen, interpreteren die - waarbij ze hun oordeel uitstellen - en waarderen ze. Ze gebruiken die kunst- en cultuuruitingen als een springplank voor hun eigen concepten, ideeën en creaties.

Via hun creativiteit en verbeelding krijgen ze respect voor de taal van de kunst en ontdekken ze de waarde van wat hen ligt.

Verskillende expressievormen zoals beeld, beweging, klank, media en woord onderzoeken en het samenspel ertussen ervaren

Ze analyseren, exploreren en experimenteren met verschillende expressievormen, ontdekken samenhang en beïnvloeding van beeld, beweging, klank, media en woord in allerlei boodschappen. Ze leren daarbij creëren, interpreteren, improviseren, ontwerpen en presenteren en zoeken ook naar een samengaan van diverse expressievormen. Door waarnemen, kennen, begrijpen, verbeelden en aanvoelen verwerven zij interessante benaderingswijzen, ontwikkelen improvisatie en werken aan interpretatie, wat leidt tot ontwerp en creatie waarna dit met anderen gedeeld en ook getoond wordt.

Ze ervaren dat het geheel van beeld, beweging, klank, media en woord of bepaalde combinaties van expressievormen een nieuwe beleving met zich meebrengt die anders is dan de beleving van die elementen afzonderlijk. Ze ontdekken dat ze elkaar kunnen versterken of in contrast kunnen komen met elkaar.

Mogelijkheden ontdekken om zich in diverse expressievormen uit te drukken en een artistiek-creatieve uitdaging via een artistiek proces aan te pakken

Met het waarnemen en experimenteren als mogelijke uitgangspunten voor de ontwikkeling van de eigen

authentieke expressievorm leren leerlingen zich multi-zintuigelijk en via crossovers uit te drukken, en zetten ze daarbij in op hun eigenheid en authenticiteit.

Ze ontwerpen concepten, verbreden en verdiepen daarbij specifieke vaardigheden binnen bepaalde contexten. Ze maken keuzes voor technieken en materialen in functie van een artistiek-creatieve uitdaging. Daarbij wordt de kennis van de materialen systematisch verworven en worden de mogelijkheden en beperkingen ervan onderzocht. Daarnaast ontwikkelen ze vaardigheden door exploratie van de verschillende technieken binnen diverse contexten met ook hier oog voor de mogelijkheden en beperkingen.

Leerlingen proberen om iets eigenzinnigs of nieuws te doen met een voorwerp, een idee, een onderwerp of een concept, een beweging, kennis, een probleem ...

Zich als persoon ontplooiën via zintuigelijk beleven, genieten en ervaren van beeld, beweging, klank, media en woord

Hun creërend vermogen wordt aangewakkerd door hen de kans te geven om ideeën te exploreren, dingen van een andere kant te bekijken, hun verbeelding de vrije loop te laten, andere zintuigen of oplossingsmethodes te laten gebruiken dan de voor de hand liggende .... Ze leren diverse expressievormen waarderen, ervan genieten, ze beleven en ervaren beeld, beweging, klank, media en woord. Ze onderzoeken wat die expressievormen voor henzelf betekenen, waarmee ze aan de slag willen en kunnen.

Ze uiten hun emoties, worden bewust van zichzelf en van de verschillende mogelijkheden tot expressie en zien in dat elke expressieve taal deel uitmaakt van een universele taal. Ze krijgen vanuit kunst dieper inzicht in zichzelf en in de hen omringende wereld. Dankzij expressievormen geven leerlingen uiting van hun binnenwereld aan de buitenwereld. Daardoor ontstaat een confrontatie met de binnenwereld van de ander. Daarnaast verwerken ze ook uitingen van anderen en verrijken op die manier hun binnenwereld.

3.3 Opbouw van het leerplan

Het leerplan is ingedeeld in vier rubrieken.

- Waarnemen, ervaren en beleven;
- Creëren, interpreteren en uitvoeren;
- Samenspel;
- Verbinding tussen beeld, beweging, klank, media en woord.

Dit leerplan biedt de ruimte om zelf keuzes te maken in het clusteren van doelen en zo tot dwarsverbanden te komen.

3.4 Aandachtspunten

- Het leerplan van de basisoptie biedt mogelijkheden om in te spelen op verschillende leerlingenprofielen.

Via drie assen van verdieping (abstractie, complexiteit, autonomie) kan je bij de doelen inspelen op de beginsituatie en de noden van leerlingen die meer uitdaging nodig hebben. Zo kan je bv. via onderzoekend leren met leerlingen aan de slag om leerinhouden op een eerder 'theoretische' wijze te benaderen of je werkt meer aan het ontwikkelen van een onderzoekende houding. Wanneer je werkt rond onderzoeken kan je leerlingen stappenplannen met visuele ondersteuning aanreiken of je laat hen meer autonoom werken.

Concrete opdrachten laten, afhankelijk van de keuze van bepaalde leerinhouden en de beschikbare infrastructuur, toe om te differentiëren naar verschillende leerlingenprofielen die aansluiten bij expressievormen.

- Beeld;
  - Beweging;
  - Klank;
  - Media;
  - Woord.
- Via de doelen van deze basisoptie kan je verschillende leerlingenprofielen aanspreken door het minder of meer combineren en integreren. Die expressievormen kunnen leerlingen helpen bij de oriëntering naar een bepaalde studierichting in de 2de graad binnen het domein Kunst en creatie.
  - De doelen van dit leerplan gelden voor alle artistiek-creatieve expressievormen. Niet elk doel moet in de verschillende expressievormen gerealiseerd worden. Voldoende variatie is aangewezen.
  - Beeld, beweging, klank, media en woord zijn begrippen die niet duiden op afgebakende disciplines. Zo kan bijvoorbeeld drama een combinatie zijn van zowel woord, beweging, beeld, media en klank; of kan bijvoorbeeld beeldende kunst ook alleen beweging zijn.
  - Er zit geen chronologische noch hiërarchische volgorde in de leerplandoelen. Bij de uitwerking van lessen, projecten worden bij voorkeur meerdere doelen uit de verschillende rubrieken samengenomen. Leraren kunnen kiezen wat ze wanneer aan bod laten komen. Het is belangrijk dat er voldoende aandacht gaat naar het creëren en het zich artistiek uitdrukken zodat leerlingen alle ruimte krijgen om creatief aan de slag te gaan binnen deze basisoptie.
  - Alle expressievormen komen geïntegreerd aan bod: beeld, beweging, klank, media en woord. Creatie legt een krachtige basis voor latere keuzes.
  - De bedoeling van de basisoptie is een zoektocht naar een ontdekking en een uitdrukking van zichzelf, uit zichzelf komen in relatie tot de wereld. Leerlingen ervaren dat het samenspel van beeld, beweging, klank, media en woord, een nieuwe beleving meebrengt, anders dan de beleving van de elementen afzonderlijk. Ze ontwikkelen vaardigheden en technieken om zich vlot te uiten in de verschillende expressievormen, afzonderlijk maar vooral geïntegreerd.
  - Leerlingen oefenen verschillende vormen van expressie op een kunstzinnige manier, dat wil zeggen met alle aandacht voor de persoonlijke belevingswereld en de originele vormgeving ervan.
  - Elke leerling kan zijn creativiteit verder ontwikkelen en op die manier ervaren of hij geschikt is om een artistieke weg in te slaan en in te stappen in een richting waar het expressieve en creatieve belangrijk zijn. De basisoptie laat leerlingen proeven van het artistieke en stimuleert het creatieve denken.

4 Leerplandoelen

4.1 Waarnemen, ervaren en beleven

LPD 1 De leerlingen nemen aspecten van beeld, beweging, klank, media en woord waar met aandacht voor totaalbeleving en detail, en met oog voor betekenis.

- ✓ Je gaat met de leerlingen niet alleen binnen, maar ook buiten de school om diverse expressievormen waar te nemen en te beleven. Dit kan door bv. een museumbezoek, een theatervoorstelling, een concert, een bezoek van/aan een kunstenaar, performance ...
- ✓ Die activiteiten kunnen zeker ook in afspraak of samen met andere vakken.

- ✓ Waarvoor is het gemaakt? (functie) Wat is de bedoeling van de kunstenaar (intentie of bedoeling), waarover gaat de creatie? (onderwerp), wat is de boodschap, het idee, het gevoel... ([FIOA](#))
- ✓ Leerlingen zullen gericht en bewust waarnemen; uit- en inzoomen, hun gedachten en gevoelens daarbij uitdrukken.

LPD 2 De leerlingen ontdekken onderlinge beïnvloeding van beeld, beweging, klank, [media](#) en woord in allerlei boodschappen.

- ✓ Bij boodschappen denken we aan bv. reclameboodschappen, speech, fictie, museumbezoek, theatervoorstelling, concert, muziekclip, sociale media ...

LPD 2.1 De leerlingen beoordelen eventuele onderlinge beïnvloeding van beeld, beweging, klank, media en woord in allerlei boodschappen.

LPD 3 * De leerlingen tonen verwondering en bewondering voor diverse kunst- en cultuuruitingen.

- ✓ Kunst- en cultuuruitingen worden breed bekeken. Bij kunst- en cultuuruitingen is er bv. ook aandacht voor trends en lifestyle, culturele diversiteit ...

LPD 4 *De leerlingen staan open voor de verscheidenheid en de integratie van beeld, beweging, klank, [media](#) en woord.

LPD 5 De leerlingen bouwen een referentiekader in tijd en ruimte op door het ontdekken van verschillende kunstenaars en hun werk.

- ✓ Kunstenaars en hun werk kunnen leerlingen kaderen binnen tijd: basis kunststromingen, link met bv. lessen geschiedenis, werken met een tijdlijn ...; dit betekent geen theoretische kennis, maar wel het duiden van de context binnen een proces, binnen een opdracht ...

4.2 Creëren, interpreteren en uitvoeren

LPD 6 *De leerlingen stellen zich open om een artistiek proces bewust te kunnen ervaren.

LPD 7 *De leerlingen ontwikkelen zin voor creativiteit door diverse expressievormen.

- ✓ Het observeerbaar maken van creativiteit is enigszins kunstmatig. Toch kan het helpen in functie van de oriëntatie naar een studierichting of domein in de tweede graad. Deze [inspiratiebron](#) kan daarbij ondersteunen. Afhankelijk van de expressievorm kan die anders ingezet of geïnterpreteerd worden, worden andere verwachtingen gesteld aan de 'creativiteit'. Deze opsomming is geen hiërarchie en veronderstelt geen bepaalde volgorde, de elementen moeten er niet altijd allemaal zijn, staan vaak niet los van elkaar ...

- Imitatie: een creatie, ontwerp of uitvoering is gericht op de nabootsing.
- Variatie: er wordt bewust gezocht naar een verandering, maar het is nog steeds duidelijk waarop een creatie, ontwerp of uitvoering gebaseerd is.
- Combinatie: een creatie, ontwerp of uitvoering is een combinatie van twee of meer andere elementen.
- Transformatie: een creatie, ontwerp of uitvoering is vernieuwend genoeg om op zichzelf te kunnen staan.

LPD 8 De leerlingen doorlopen verschillende fasen van het artistiek-creatief proces.

- ✓ Je stimuleert de leerlingen om zich zoveel mogelijk door het grillige proces van de kunst te laten leiden. Dat houdt ook in dat niet altijd alle stappen van het artistiek-creatief proces (oriënteren, onderzoeken, uitvoeren, evalueren) moeten worden doorlopen of de volgorde van deze stappen vastliggen. Dit artistiek-creatief proces moet wel minstens eenmaal volledig worden doorlopen. Diverse expressievormen onderzoeken kan door waarneming, inspiratie, verbeelding, analyse, conceptualisering en reflectie ...

LPD 9 De leerlingen leggen een relatie tussen zichzelf als maker, en de omgeving waarin ze leven.

- ✓ De leerling kan de betekenis die hij aan kunst- en cultuuruitingen geeft onderzoeken en een relatie leggen met de middelen die hij als maker gebruikt heeft, bv. beeld- of klankaspecten, spel- of danselementen, technieken en materialen.

LPD 9.1 De leerlingen zoeken verbinding tussen zichzelf als maker en het referentiekader dat ze opbouwen.

LPD 10 * De leerlingen winnen aan vertrouwen bij het zoeken naar artistieke oplossingen en bij het creëren.

LPD 11 De leerlingen oefenen vaardigheden bij beeld, beweging, klank, media en woord verder in.

- ✓ Suggesties vind je in de [inspiratiewolk](#).

LPD 12 De leerlingen verwerven inzicht in bouwstenen, technieken, materialen en producten, binnen beeld, beweging, klank, media en woord om zich artistiek te uiten.

- ✓ Ook exploratie is van belang om inzicht te verwerven. Suggesties vind je in de [inspiratiewolk](#).

LPD 12.1 De leerlingen gebruiken hun inzicht in bouwstenen, technieken, materialen en producten, binnen beeld, beweging, klank, media en woord om zich artistiek te uiten.

LPD 13 De leerlingen creëren op een authentieke wijze.

- ✓ De leerlingen hebben daarbij o.a. ook aandacht voor detail en afwerking.
- ✓ Met authentiek wordt bedoeld: persoonlijk, trouw blijven aan het persoonlijke, gevoelens inzetten, eigen interpretatie ...

LPD 14 * De leerlingen zetten door bij het aanpakken, uitvoeren en afwerken van een artistieke opdracht.

- ✓ Daarbij hebben de leerlingen aandacht voor detail en afwerking, uitvoering, instrument, materiaal ... en werken ze met zorg en discipline.

LPD 15 De leerlingen presenteren hun artistiek werk op zo'n manier dat een ander erdoor aangesproken kan worden.

- ✓ Presenteren kan met verschillende werkvormen, interactie met publiek, op een podium, in de stad, pop-up tentoonstelling, via sociale media ...
- ✓ Je nodigt de leerlingen uit om na te denken over de meerwaarde van het presenteren van hun artistiek werk.
- ✓ De leerlingen oefenen hun communicatieve vaardigheden via verschillende expressievormen en communiceren over artistiek-creatief werk en over het proces. Communiceren gebeurt via meer dan het verbale, leerlingen communiceren ook door de verschillende expressievormen.
- ✓ De leerlingen aanvaarden feedback op een artistiek proces en product, geven constructieve feedback en gaan ermee aan de slag.

LPD 16 * De leerlingen stellen een oordeel uit over het artistiek werk, over het artistiek-creatief proces, over zichzelf en over anderen in het artistiek-creatief proces.

- ✓ Leerlingen mogen zeker een oordeel hebben. Het is echter belangrijk om dat oordeel zo lang mogelijk uit te stellen zodat er ruimte vrijkomt om op een positieve manier keuzes en mogelijkheden te zien, daarbij zichzelf te verrassen en kwaliteiten van zichzelf en anderen te ontdekken. Ze tonen hierbij ook respect voor eigen en andermans artistieke beleving, creatie of cultuur en ieders artistiek-creatief proces.

LPD 17 De leerlingen ontwikkelen lichamelijk bewustzijn in relatie tot zichzelf, anderen, materialen en instrumenten.

- ✓ Hierbij kan je denken aan mimiek; samenspel van lichaam en ruimte; lichamelijke transformatie bij een personage; rekening houden met de lichaamshouding bij bv. het bespelen van een instrument ...

LPD 18 De leerlingen ontwikkelen ruimtelijk bewustzijn door de invloed van de ruimte binnen beeld, beweging, klank, media en woord te onderzoeken.

LPD 19 De leerlingen werken veilig en ordelijk, en zorgen voor materialen en instrumenten.

- ✓ Daarbij komt o.a. milieubewust zijn, duurzaamheid en zorg voor het lichaam en het lichamenlijk bewustzijn aan bod.

4.3 Samenspel

LPD 20 De leerlingen dragen bij aan een gemeenschappelijke, artistieke creatie door samen te werken met anderen.

- ✓ Samenwerken betekent o.a. actie – reactie onder de ‘spelers’, met ‘publiek’; afhankelijk zijn van ...; hier en nu op elkaar inspelen, samen creëren, groepswork, rekening houden met elkaar ... Ze tonen hierbij ook respect voor eigen en andermans artistieke beleving, creatie of cultuur ...

LPD 21 De leerlingen vergelijken kritisch standpunten m.b.t. kunst en cultuur.

- ✓ Dat kan met externe kunst- en cultuuruitingen, vanuit een culturele en individuele diversiteit. Die diversiteit inzetten, gebruiken in de klas, op school, de leefomgeving, de omgeving van de school ...
- ✓ De leerlingen kunnen communiceren over hun artistiek proces, over kunst- en cultuuruitingen en -belevingen.
- ✓ De leerlingen kunnen de standpunten van anderen vergelijken, of het standpunt van een ander vergelijken met de eigen mening. In functie van het geven van een mening op een constructieve manier kan je samenwerken met de leraar Nederlands of Mens & samenleving.

4.4 Verbinding tussen beeld, beweging, klank, media en woord

LPD 22 De leerlingen ervaren dat simultaneïteit van beeld, beweging, klank, media en woord een nieuwe beleving meebrengt, anders dan een beleving van die elementen afzonderlijk.

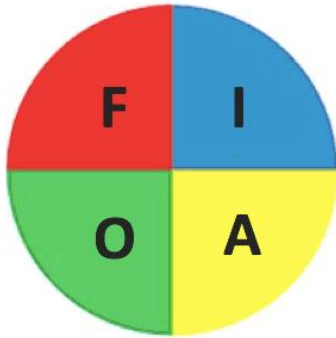
- ✓ Het is belangrijk om zowel aandacht te hebben voor het receptieve als voor het productieve. In beide gevallen gaan de leerlingen actief aan de slag. Bij het receptieve gaan ze actief en bewust luisteren, kijken, voelen ... en bij het productieve doen ze er zelf iets mee door te combineren.
- ✓ De creaties van twee of meer artistieke expressievormen kan je samenbrengen in een toonmoment.
- ✓ Bv. ontdekken van de invloed van geluid op film, reclameboodschappen, allerlei boodschappen op Youtube, videoclipen ...
- ✓ Muziek omzetten naar bewegingsexpressie zoals mime, pantomime, repetitieve beweging, dans; naar gesproken en dramatische expressie zoals rap, roepen van leuzen, scanderen.

- ✓ Beeld gebruiken als inspiratie voor muzikale expressie.

5 Lexicon

Het lexicon bevat een verduidelijking bij de in het leerplan gebruikte begrippen. De verduidelijking gebeurt enkel ten behoeve van de leraar.

FIOA

Functie	<i>Waarvoor is het gemaakt? Voor welke context?</i>
Intentie	<i>Wat is de intentie van de kunstenaar?</i>
Onderwerp	<i>Waarover gaat de creatie? Link met cultuur?</i>
Affect	<i>Wat brengt het kunstwerk bij jou teweeg? Wat doet het met jou?</i>

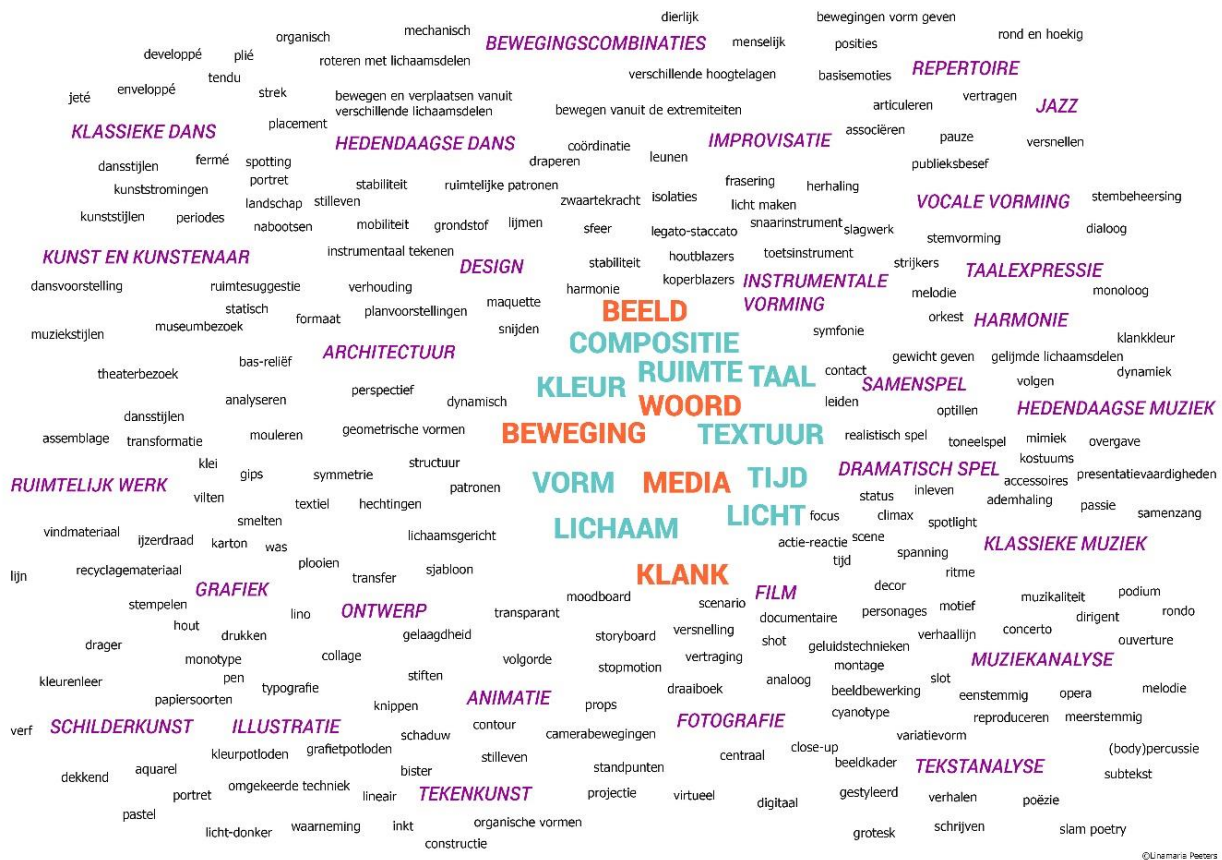

Inspiratiewolk

Wat in de inspiratiewolk staat, is een uitnodiging om zelf verbindingen te zoeken, diverse mogelijkheden te exploreren, zelf aan te vullen, je te laten leiden om nieuwe aspecten toe te voegen ...

Media

Media als kunstuiting: fotografie, audiovisuele kunst, (teken)film, stop motion ...

Media als culturele uiting: reclame(-spots, -borden ...), sociale media, krant ...

6 Basisuitrusting

Basisuitrusting verwijst naar de uitrusting en het didactisch materiaal die beschikbaar moeten zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

6.1 Infrastructuur

Afhankelijk van de werkvorm, het project, de artistieke uitdrukkingsvormen ... worden er eigen keuzes gemaakt om het lokaal vorm te geven.

- een lokaal of atelier
  - dat kan bestaan uit een of meer verluchte en goed verlichte ruimtes binnen de school;
  - met voldoende open ruimte om te bewegen, te musiceren, te acteren of performances uit te voeren;

- met onderhoudsvriendelijke vrijstaande tafels;
- met spoelbak en afvalbakken;
- met voldoende apparatuur voor het afspelen van klank, het opnemen en versterken van muziek;
- spots;
- met de mogelijkheid om (bewegend beeld) kwaliteitsvol te projecteren;
- met de mogelijkheid om draadloos internet te raadplegen met een aanvaardbare snelheid;
- met voldoende ruimte voor stockage;
- met ruimte om creaties te presenteren;
- met verduisteringsmogelijkheden;
- met aangepast werkmeubilair en materiaal (bv. schildersezels, spiegel ...).

6.2 Materiaal beschikbaar in de infrastructuur

Het aanwezige materiaal is voldoende voor de grootte van de klasgroep.

- gevarieerd instrumentarium: ritmische en melodische instrumenten;
- materiaal om 2D en 3D te werken;
- audiovisueel opnamemateriaal en bewerkingsmateriaal;
- de mogelijkheid om te werken met softwareprogramma's voor beeldbewerking, bewegend beeld, opmaak, digitale illustratie of muziekbewerkingsprogramma's;
- materiaal om het presenteren van creaties te faciliteren.

6.3 Materiaal waarover elke leerling moet beschikken

Om de leerplandoelen te realiseren beschikt elke leerling minimaal over onderstaand materiaal. De school bespreekt in de schoolraad wie (de school of de leerling) voor dat materiaal zorgt. De school houdt daarbij uitdrukkelijk rekening met gelijke kansen voor alle leerlingen.

- Een basispakket om beeldend aan de slag te gaan.

Inhoud

1	Algemene inleiding	3
1.1	Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten	3
1.2	De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs	3
1.3	Ruimte voor leraren(teams) en scholen	4
1.4	Verbreding en verdieping in een observerende en oriënterende eerste graad	5
1.5	Opbouw van de leerplannen.....	6
1.6	Basisgeletterdheid	6
1.7	Tot slot	7
2	Situering	7
2.1	Samenhang in de eerste graad	7
2.2	Beginsituatie	7
2.3	Plaats in de lessentabel.....	8
3	Pedagogisch-didactische duiding	8
3.1	Kunst en creatie en het vormingsconcept	8
3.2	Krachtlijnen van het leerplan	8
3.3	Opbouw van het leerplan	9
3.4	Aandachtspunten.....	9
4	Leerplandoelen	10
4.1	Waarnemen, ervaren en beleven	10
4.2	Creëren, interpreteren en uitvoeren	11
4.3	Samenspel.....	14
4.4	Verbinding tussen beeld, beweging, klank, media en woord	14
5	Lexicon	15
6	Basisuitrusting	17
6.1	Infrastructuur	17
6.2	Materiaal beschikbaar in de infrastructuur	18
6.3	Materiaal waarover elke leerling moet beschikken.....	18